

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ПІВДЕННИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Одеса, 31 жовтня 2025 року)

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
(наказ № 3110-44 від 02.10.2025 р.)*

Відповідальний редактор – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян Мінас Рамзесович**

Заступник відповідального редактора – завідувач кафедри Філософії права Юридичного факультету Близькосхідного університету (Кіпр), член-кореспондент Міжнародної академії порівняльного права **Дамірлі Мехман Алишах огли**

Заступник відповідального редактора – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» **Бехруз Хашматулла Набієвич**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набієвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Войтович Павло Петрович – PhD в галузі права, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23.
Тел. +38(048)719 8685.

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячується Міжнародному дню прав людини, який відзначається міжнародною спільнотою 10 грудня. **31 жовтня 2025 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2025. 219 с.**

© НУ «Одеська юридична академія», 2025
© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

5. Римський статут Міжнародного кримінального суду. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 16.10.2025).
6. Sprecher, Drexel A. Inside the Nuremberg Trial: A Prosecutor's Comprehensive Account. Lanham, MD: *University Press of America*, 1999.
7. International Military Tribunal. United States of America, the French Republic, United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Union of Soviet Socialist Republics v. Hermann Wilhelm Göring et al. Judgment of 1 October 1946. URL: <https://www.legal-tools.org/doc/45f18e> (дата звернення: 17.10.2025).
8. International Criminal Tribunal for Rwanda. The Prosecutor v. Ferdinand Nahimana, Jean-Bosco Barayagwiza & Hassan Ngeze (Judgement and Sentence, 3 December 2003). Case No. ICTR-99-52-T. URL: <https://www.refworld.org/jurisprudence/caselaw/ict/2003/en/91852> (дата звернення: 17.10.2025).
9. International Residual Mechanism for Criminal Tribunals. Prosecutor v. Félicien Kabuga : Case No. MICT-13-38. URL: <https://www.irmct.org/bcs/cases/mict-13-38> (дата звернення: 18.10.2025).

Ключові слова: пропаганда, дезінформація, агресія, відповідальність, суб'єкти, доказ, інформаційний вплив, воєнні злочини, мова ненависті, штучний інтелект, кримінальна кваліфікація, міжнародна практика.

Key words: propaganda, disinformation, aggression, responsibility, actors, evidence, information influence, war crimes, hate speech, artificial intelligence, criminal qualification, international practice.

Грабинський Михайло Ігорович

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права
Львівського національного університету імені Івана Франка*

ЦИФРОВІ ПРАВА ЛЮДИНИ: ЕВОЛЮЦІЯ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Стрімка цифровізація суспільства створила нові простори взаємодії людини, держави та технологій, які вимагають переосмислення традиційної системи прав людини. У цифрову добу виникають нові форми вразливості – від втрати контролю над персональними даними до втручання у приватне життя через технології, що оперують нейронними сигналами. Правові механізми, сформовані в епоху паперових документів та фізичних правочинів, виявляються недостатніми для захисту людини у віртуальному середовищі. Саме тому сьогодні формується нове покоління так званих цифрових прав людини, що покликані забезпечити гідність, автономію та безпеку особи в інформаційному суспільстві.

До таких нових прав належать право на цифрову спадщину, право на відключення, право на нейроприватність, право бути забутим та право на цифрову анонімність. Кожне з них є відповіддю на специфічні ризики, породжені технологічним прогресом, але всі вони мають спільну рису – прагнення зберегти людський контроль над інформаційним простором.

Право на цифрову спадщину. Одним із найновіших напрямів розвитку цифрових прав є право на визначення долі своїх цифрових активів після смерті. З розвитком соціальних мереж, хмарних сервісів і онлайн-акаунтів виникла проблема: хто має право керувати інформацією після смерті користувача?

Як зазначає Е. Харбіня, це питання поєднує елементи приватного, спадкового права та права на приватність. Авторка вводить поняття *post-mortem privacy* – постмортальної (посмертної) приватності, що передбачає можливість контролю за доступом до своїх даних навіть після смерті [1].

Дослідження Дж. Холта, Дж. Ніколсона та Дж. Смедінка підкреслюють парадокс: більшість користувачів усвідомлюють значення планування цифрової спадщини, але не вживають практичних заходів для її врегулювання. У правових системах відсутній єдиний механізм передачі цифрових активів, тому баланс між волею померлого та інтересами родичів досі не визначено [2].

В українському праві поки немає спеціального регулювання цифрової спадщини. Проте з огляду на тенденції ЄС (наприклад, Директиву про цифровий контент 2019/770) та поширення цифрових активів, це питання потребуватиме законодавчого врегулювання.

Право на відключення (Right to Disconnect). Інше право, що формується в межах цифрової епохи, – це право на відключення, тобто можливість працівника не відповідати на робочі повідомлення чи дзвінки поза робочим часом.

Франція першою закріпила це право законодавчо у 2016 році. Однак, як показує дослідження Л. Пансау, ефективність закону виявилася обмеженою, оскільки роботодавці часто ігнорують його положення через недостатній контроль та чітких санкцій [8].

Здійснивши систематичний огляд, Дж. Хопкінс узагальнив досвід 15 країн і виокремив чотири ключові теми: баланс роботи й життя, сфера застосування, управління та здоров'я працівників. Автор робить висновок, що право на відключення не лише зменшує професійне вигорання, а й сприяє підвищенню ефективності, оскільки забезпечує якісний відпочинок і психічну стабільність [3].

В умовах поширення віддаленої роботи, особливо після пандемії COVID-19, це право набуває глобального значення. В Україні, хоча трудове законодавство прямо не передбачає такого права, принцип розумного робочого часу може слугувати концептуальною основою для закріплення цього права в національному законодавстві.

Право на нейроприватність (Neuroprivacy). Найбільш футуристичним із нових цифрових прав є право на нейроприватність, що виникло у відповідь на розвиток нейротехнологій, здатних фіксувати та аналізувати мозкову активність. Це відкриває як терапевтичні можливості, так і ризики маніпуляцій — наприклад, втручання у свідомість або впливу на поведінку.

У статті М. Ієнки сформульовано концепцію нейроправ – нової групи прав людини, які включають право на ментальну цілісність, приватність і свободу людського розуму. Ці права спрямовані на захист внутрішнього психічного простору людини від небажаного доступу [4].

У свою чергу, Р. Юст пропонує визнавати всі нейродані чутливими медичними даними, на які мають поширюватися медичні стандарти конфіденційності [10].

Таким чином, право на нейроприватність поступово інтегрується в ширшу систему прав людини – як наступний етап розвитку права на приватність. Його закріплення може стати ключовим у майбутньому правовому регулюванні технологій штучного інтелекту та біоінженерії.

Право бути забутим (право на помилку в цифровому просторі). Одним із найвідоміших цифрових прав є право бути забутим, закріплене у статті 17 Загального регламенту ЄС про захист даних (GDPR). Це право дозволяє особі вимагати видалення своїх персональних даних з публічного доступу за певних умов – наприклад, якщо дані більше не потрібні для цілей, для яких їх збирали, або якщо вони були оброблені незаконно.

Як зазначає U. Kohl, це право відображає континентально-європейську культуру приватності, яка надає пріоритет гідності особи над свободою інформації [6]. Водночас G. Sartor підкреслює, що реалізація цього права є складною через конфлікт між правом на приватність та правом суспільства на доступ до інформації [9].

Це право стало символом боротьби за контроль над цифровою репутацією, але водночас викликало гострі дебати щодо цензури та свободи слова. Для України, яка прагне гармонізувати законодавство з європейським, питання запровадження подібного механізму також є актуальним, особливо у сфері публічних реєстрів та соціальних мереж.

Право на цифрову анонімність. Інтернет надає безпрецедентні можливості для самовираження, але водночас робить людину особливо вразливою до спостереження та ідентифікації. У цьому контексті формується право на цифрову анонімність, яке забезпечує можливість залишатися невідомим у мережі.

За спостереженням Mouakine E., право на анонімність не має прямої кодифікації в міжнародному праві, але його можна вивести з норм про свободу вираження поглядів і право на приватність [7]. У звіті Спеціального доповідача ООН Девіда Кея підкреслено, що анонімність і шифрування є ключовими інструментами захисту свободи думки та слова в цифрову епоху, особливо для журналістів і правозахисників у країнах із авторитарними режимами [5].

Водночас проблема зловживань анонімністю (кібербулінг, дезінформація) викликає потребу у балансі між правом на невидимість у мережі та відповідальністю користувачів за свої дії. Правове забезпечення цього балансу є одним із головних викликів сучасного цифрового права.

Висновок. Нові цифрові права – це не лише технологічні адаптації старих принципів, а якісно новий етап розвитку прав людини, що відображає зсув від фізичної до інформаційної автономії особи. Право на цифрову спадщину гарантує гідність після смерті, право на відключення – психічне здоров'я у трудових відносинах, право на нейроприватність забезпечує свободу розуму, право бути забутим – контроль над репутацією, а право на анонімність – безпеку висловлювань у мережі.

Всі ці права мають міждисциплінарний характер і потребують не лише юридичних, а й етичних, технологічних та соціальних механізмів реалізації. Перспективи їх подальшого розвитку полягають у формуванні універсальних стандартів цифрових прав людини, які, подібно до Загальної декларації прав людини 1948 року, могли б стати основою нового міжнародного правопорядку.

Зрештою, питання полягає не лише у правовому регулюванні технологій, а у збереженні людяності в цифровому світі, де межа між реальним і віртуальним світом поступово розмивається.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Harbinja E. Digital death, digital assets and post-mortem privacy. Edinburgh University Press, 2023.
2. Holt J., Nicholson J., Smeddinck J. D. From Personal Data to Digital Legacy: Exploring Conflicts in the Sharing, Security and Privacy of Post-mortem Data. *Proceedings of the Web Conference 2021*. 2021. P. 2745–2756. URL: <https://doi.org/10.1145/3442381.3450030>.
3. Hopkins J. Managing the Right to Disconnect—A Scoping Review. *Sustainability*. 2024. Vol. 16, no. 12. P. 4970. URL: <https://doi.org/10.3390/su16124970>.
4. Ienca M. On Neurorights. *Frontiers in Human Neuroscience*. 2021. Vol. 15. P. 701258. URL: <https://doi.org/10.3389/fnhum.2021.701258>.

5. Kaye D. Report of the Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression. United Nations Human Rights Council, 2015. 28 p.
6. Kohl U. The right to be forgotten in data protection law and two western cultures of privacy. *International and Comparative Law Quarterly*. 2023. Vol. 72, no. 3. P. 737–769. URL: <https://doi.org/10.1017/S0020589323000258>
7. Moyakine E. Online Anonymity in the Modern Digital Age: Quest for a Legal Right. *Journal of Information Rights, Policy and Practice*. 2016. Vol. 1, no. 1. URL: <https://doi.org/10.21039/irpandp.v1i1.21>.
8. Pansu L. Evaluation of 'Right to Disconnect' Legislation and Its Impact on Employee's Productivity. *International Journal of Management and Applied Research*. 2018. Vol. 5, no. 3. P. 99–119. URL: <https://doi.org/10.18646/2056.53.18-008>.
9. Sartor G. The right to be forgotten in the Draft Data Protection Regulation. *International Data Privacy Law*. 2015. Vol. 5, no. 1. P. 64–72. URL: <https://doi.org/10.1093/idpl/ipu030>.
10. Yuste R. Advocating for neurodata privacy and neurotechnology regulation. *Nature Protocols*. 2023. Vol. 18, no. 10. P. 2869–2875. URL: <https://doi.org/10.1038/s41596-023-00873-0>.

Ключові слова: права людини, цифрові права людини, право на відключення, цифрова спадщина, нейроприватність, право бути забутим, цифрова анонімність.

Key words: human rights, digital human rights, right to disconnect, digital legacy, neuroprivacy, right to be forgotten, digital anonymity.

Грушко Мальвіна Валеріївна

кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»

КІБЕРПРОСТІР ЯК НОВА СФЕРА ЗБРОЙНОГО ПРОТИСТОЯННЯ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ВИКЛИКИ

Дослідження кіберпростору у площині збройного протистояння є новим і надзвичайно актуальним питанням на сьогодні. Оскільки, коли розпочинається збройний конфлікт, то він має на меті не тільки загарбання територій та природних ресурсів, а й вплинути на психіку людей й змінити їх думку, стосовно цього.

У Підсумковій декларації 42-го саміту G7 від 26-27 травня 2016 року кіберпростір охарактеризовано як доступне, відкрите, взаємозалежне, надійне та захищене середовище. Згідно з міжнародною стратегією співробітництва у кіберпросторі, держави мають дотримуватися цілей і принципів, визначених у Статуті ООН, зокрема заборони застосування сили та обов'язку мирного врегулювання спорів, щоб забезпечити мир і безпеку в кіберпросторі. Усі країни повинні протидіяти проявам агресії, запобігати мілітаризації кіберпростору та розв'язанню конфліктів, а також вирішувати суперечки виключно мирними засобами [2].

У сучасних умовах, боротьба з кіберзагрозами розглядається як ключовий пріоритет національної безпеки та важливий чинник розвитку військової, соціальної, економічної та інших сфер. Перебіг російсько-української війни засвідчує зростання ролі інноваційних технологій у збройному протистоянні, активну цифровізацію бойових дій з метою збереження людських ресурсів, а також посилення кібератак на противника з метою психологічного тиску та підриву національних інтересів. Спостерігається, тенденція щодо

Секція № 9

Міжнародні універсальні механізми захисту прав людини

КАНЄНБЕРГ-САНДУЛ О.К.

Особливості міжнародно-правового регулювання статусу українських біженців в Європейському Союзі.....183

ФАСІЙ А.В.

Міжнародно-правові засади розроблення стратегій психічного здоров'я у післявоєнний період.....185

ЧЕРНЯВСЬКИЙ М.В.

Миротворчі операції ООН і забезпечення норм міжнародного гуманітарного права та прав людини у період збройних конфліктів.....188

БУГАЄЦЬ А.С.

Сучасні тенденції міжнародно-правового регулювання інтелектуальної власності.....191

Секція № 10

Захист прав людини в інформаційній сфері: сучасні виклики

ДРАКОХРУСТ Т.В., КРАВЕЦЬ А.А.

Перспективи розвитку біометричних технологій у сфері міграції (EES): виклики для права та суспільства.....194

ДРАКОХРУСТ Т.В., ПЕТРЕНКО В.А.

Вплив EES на свободу пересування осіб у Європейському Союзі.....196

ВИШНЯКОВА А.О., ДИМОВ К.Б.

Особливості доказування злочинів, які пов'язані із пропагандою.....197

ГРАБИНСЬКИЙ М.І.

Цифрові права людини: еволюція, виклики та перспективи правового регулювання....201

ГРУШКО М.В.

Кіберпростір як нова сфера збройного протистояння: міжнародно-правові виклики....204

ВОЙТОВИЧ П.П.

Право на правду та інформаційні права людини: постановка проблеми.....206

БОНДАРЬ О.В.

Адміністративні процедури доступу до публічної інформації як елемент належного врядування.....208

ОМЕЛЬЧЕНКО І.І.

Співвідношення принципу пропорційності з принципами міжнародного гуманітарного права.....211